

ARGUMENTARI

per a un ensenyament plurilingüe a l'escola valenciana

**Elaborat per les Unitats d'Educació Multilingüe
de les Universitats Valencianes**

Presentació

El present document, elaborat per les Unitats d'Educació Multilingüe de la Universitat de València, de la Universitat Jaume I i de la Universitat d'Alacant, té com a finalitat orientar els actors implicats en els centres educatius sobre els principis cognitius que fonamenten la viabilitat de l'ensenyament plurilingüe, així com la idoneïtat d'aplicar a tots els centres del País Valencià el Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià (PPEV).

El marc lingüístic general

Des de ja fa algun temps, el panorama lingüístic al si d'Europa i, per tant, també al si del País Valencià ha experimentat un seguit de canvis que han afectat directament els diferents sistemes educatius i que han tingut, com a conseqüència fonamental, el fet de passar de sistemes educatius majoritàriament monolingües a sistemes educatius multilingües.

Els fenòmens que han propiciat aquests canvis han estat bàsicament la globalització econòmica i dels mitjans de comunicació, les migracions i, pel que fa a l'Estat espanyol, l'existència de les llengües cooficials als territoris amb llengua pròpia diferent del castellà.

A partir d'ací, l'escola que, com acabem de dir, és una de les institucions més afectada per aquests canvis, ha de respondre a unes noves demandes de la societat, en concret, a l'exigència d'ensenyar més llengües i, en la majoria dels casos, en contextos on conviuen llengües diverses (la llengua pròpia del territori, la llengua oficial de l'estat, almenys una llengua estrangera i les diferents llengües d'origen dels alumnes nouvinguts).

Aquests canvis, aquestes noves exigències impliquen entre d'altres qüestions, i de manera principal, un canvi de mentalitat, un replantejament de les representacions sobre els aprenentatges lingüístics que afecten tot l'àmbit escolar: mestres, alumnes i pares.

Tot i que els fenòmens de què parlem ja fa temps que formen part de la nostra quotidianitat escolar i social, el fet de venir (mestres i pares) de tradicions lingüístiques i sistemes educatius monolingües fa que encara, i més sovint del que caldria esperar, s'arrosseguen creences que no s'adiuen a les noves situacions, creences que, també massa sovint, es manifesten en forma de prejudicis, tant pel que fa a l'aprenentatge de llengües diverses, com pel que fa a la manera i el moment en què s'haurien d'aprendre aquestes llengües.

En aquest sentit, i per tal de dur a terme una escola eficaç, reeixida i adequada a les noves demandes de la societat, cal treballar sobre dos eixos fonamentals:

- Les noves representacions i creences sobre els sistemes educatius multilingües.
- Els recursos didàctics per ensenyar llengües en contextos multilingües.

En l'apartat que segueix, ens referirem únicament al primer dels dos eixos perquè el segon, tot i la seua importància, no és objecte d'aquest document.

El coneixement lingüístic de les persones plurilingües

En primer lloc, hauriem d'aclarir què entenem per plurilingüisme, quines són les seues característiques principals, quins mecanismes cognitius intervenen en els aprenentatges plurilingües, quines actituds se'n deriven envers les llengües diverses i els seus aprenentatges. Tot tenint en compte que les llengües no són només sistemes de signes que fem servir per comunicar-nos, sinó que les llengües manifesten i representen la manera com els parlants entenem la nostra realitat, la nostra visió del món, en definitiva, la nostra cultura.

Partirem de la definició que dona Marta Milian ("Preguntes obertes a la noció de competència", dins O. Guasch i L. Nussbaum (eds.): *Aproximacions a la competència multilingüe*, Barcelona, UAB, 2007, 11) sobre la competència plurilingüe:

S'entén com a competència plurilingüe i pluricultural la competència per comunicar discursivament i interactuar culturalment que té un individu que domina en graus diversos, diverses llengües i, en graus diversos, l'experiència de diverses cultures, i alhora és capaç de gestionar el conjunt d'aquest capital discursiu i cultural.

Què implica tot això? Quins aspectes se'n deriven? Quines capacitats es poden atribuir a les persones plurilingües?

Destaquem abans algun aspecte d'aquesta definició:

- El fet de *ser capaç de comunicar discursivament*, és a dir, ser competent en una o més llengües, cosa que significa no només conèixer-ne la gramàtica, l'estructura, sinó també ser capaç d'usar-les en situacions comunicatives diferents, orals i escrites, formals i informals.
- L'habilitat d'*Interactuar* discursivament, això vol dir ser capaç també, d'entendre el punt

de vista dels interlocutors d'orígens culturals i lingüístics diferents.

- La capacitat de *gestionar el conjunt d'aquest capital discursiu i cultural*, això és, poder dur a terme una interrelació entre les diferents llengües que es coneixen en els contextos comunicatius que així ho requerisquen.

Cal insistir, a més, en la interrelació i l'alternança que les persones plurilingües estableixen entre les llengües que coneixen perquè, com diu Oriol Guasch (“De l'ensenyament d'idiomes a l'aprenentatge de la llengua”, dins O. Guasch i L. Nussbaum (eds.) *Aproximacions a la competència multilingüe*, Barcelona, UAB, 2007, 147):

El coneixement lingüístic de les persones usuàries de dues o més llengües no és el resultat d'una suma de monolingüïsmes. És a dir, entre els usuaris monolingües i els multilingües no hi ha només diferències quantitatives, de nombre de llengües que coneixen. La recerca ens mostra que hi ha diferències qualitatives importants entre el coneixement lingüístic d'uns i d'altres.

Aquesta visió holística dels coneixements lingüístics de les persones plurilingües té conseqüències importantíssimes en els aprenents que afecten fonamentalment les capacitats cognitives dels individus.

Des del punt de vista cognitiu, alguns dels aspectes que caracteritzen els coneixements lingüístics de les persones plurilingües els podem resumir així:

La capacitat per establir comparacions entre les llengües que coneixen, de reconèixer-ne les equivalències, les semblances i les diferències; així com habilitat d'aplicar i compartir els coneixements lingüístics desenvolupats en una llengua a l'aprenentatge de les altres llengües, tant pel que fa als sabers declaratius, com als procedimentals i actitudinals. Només cal saber gestionar el conjunt d'aquests sabers.

Per exemple, coneixements sobre situacions discursives, com ara, les relacions entre els interlocutors; sobre gèneres discursius; sobre conceptes gramaticals... s'aprenen en una llengua i són transferibles a les altres llengües. Tenint en compte, a més, que en aquesta transferència té lloc un procés de reflexió de reconstrucció del saber en qüestió que ajuda a consolidar-lo, a matisar-lo, a veure'l des de perspectives diferents. Aquest aprenentatge facilita la possibilitat d'usar alternativament més d'un codi, tenint en compte els contextos en què es du a terme la comunicació.

En resum, les operacions mentals implicades en l'aprenentatge de les llengües són cognitives, de manera que estan lligades a les capacitats generals de processament de la informació i són aplicables als aprenentatges d'altres disciplines.

A més a més, el fet d'aprendre diverses llengües afavoreix una visió exocèntrica envers les llengües, tant pel que fa a la llengua pròpia, com a les llengües que han d'aprendre (almenys una llengua estrangera), i les llengües diverses presents a les aules. I, d'una altra banda, possibilita les actituds positives i obertes enfront d'altres cultures.

Arguments a favor de l'escola plurilingüe valenciana

1. L'escola valenciana pot ser una escola plurilingüe

L'escola ha de garantir a l'alumnat, a la fi de l'escolarització, una competència comunicativa òptima en les dues llengües oficials i una competència funcional en una tercera llengua, només així podrem dir que l'escola és plurilingüe.

2. La garantia d'un ensenyament plurilingüe

En un context on hi ha dues llengües: l'una, minoritzada –el valencià (el català, segons denominació acadèmica)–, i l'altra, dominant –el castellà (l'espanyol oficial de l'estat)–, l'escola ha de ser anivelladora. Per això, el programa idoni d'aprenentatge ha de ser el PPEV (Programa Plurilingüe d'Ensenyament en Valencià), impartit amb la metodologia d'immersió lingüística. Només així, els alumnes seran competents en les dues llengües oficials i estaran en condicions d'aprendre'n una tercera i algunes més al llarg de la vida si ho necessiten.

3. La immersió lingüística

Una llengua s'aprèn si s'usa en contextos significatius i emocionalment afectius. Quan l'ensenyament es fa en valencià, com a llengua de comunicació des del principi, els alumnes comencen a aprendre-la de forma real perquè la competència en una llengua s'adquireix amb interlocutors, amb els altres. És allò de: “el que no sé fer jo sol, ho sé fer amb tu”.

4. Un programa d'immersió no substitueix una llengua per una altra

Amb aquest programa es crea un marc idoni perquè els alumnes desenvolupen de manera natural la competència en la llengua d'immersió (valencià). Això permet que es pugui introduir una tercera llen-

gua (anglès, francès...), amb la metodologia adequada, mentre que la llengua dominant (castellà) podrà ser represa com a llengua d'estudi, de manera progressiva, a partir dels 7 anys.

5. La llengua d'ús administratiu, visual i oral dels centres educatius

L'escola ha de crear un microclima lingüístic normalitzat en valencià, perquè els alumnes reben els estímuls comunicatius que no troben al carrer (retolació, anuncis, etc.) ni a l'esplai (cinema, televisió, etc) ni amb el tracte amb persones desconegudes. Per això l'escola retolarà totes les indicacions en valencià, procurarà que els materials (escrits i digitals) siguen en aquesta llengua, que els monitors el parlen al menjador i al pati. També ha de ser la llengua de l'administració i de la comunicació amb els pares. L'escola ha de propiciar i fer estimar l'ús de l'onomàstica pròpia (noms de persones i de llocs) per tal com forma part indestriable de la nostra cultura.

6. L'escola valenciana té la seua raó de ser en l'entorn cultural que li és propi

L'escola ha de dissenyar actuacions que afavorisquen la relació de l'alumnat amb la realitat social, cultural i lingüística a què pertanyen. Les tradicions anuals, les festes, les nadales, les cançons, els jocs populars, etc., on s'estimula l'aprenentatge col·laboratiu, són ben escaients per a l'ús del valencià. També cal que els alumnes descobrisquen que la llengua de l'escola serveix per a comunicar-se amb persones de pobles allunyats als seus i d'altres varietats dialectals de l'àrea lingüística catalana. Per això, caldrà programar activitats extraescolars orientades a "Conèixer el país en la llengua del país", propiciar els intercanvis escolars, les setmanes culturals, les setmanes del llibre, els dies de l'arbre, els dies solidaris, etc.

7. Els alumnes que reben l'ensenyament en castellà no solen esdevenir bilingües competents

El castellà és la llengua dominant en els contextos d'ús formals, la que gaudeix de prestigi, la que s'imposa en la majoria de situacions comunicatives, encara que hi haja parlants bilingües. Aquesta pressió evita que els alumnes que reben l'ensenyament en castellà aprenguen a comunicar-se en valencià, encara que el reben com a assignatura. Fins i tot, els alumnes que tenen com a llengua familiar el valencià, difícilment arribaran a adquirir la competència escrita i a dominar els registres formals que calen en la pròpia llengua per a poder considerar-se bilingües competents.

8. La persona bilingüe ha desenvolupat més i millor el sistema cognitiu

La persona bilingüe desenvolupa una intensa activitat cognitiva en l'etapa d'aprenentatge de dues llengües, de manera que adquireix una flexibilitat mental elevada, una habilitat major per al pensament abstracte, més capacitat per analitzar les formes i estructures de les llengües i una aptitud superior per al pensament divergent o creatiu.

9. La persona bilingüe està més preparada per adquirir noves llengües

La competència d'un parlant en diverses llengües presenta una part comuna, formada per coneixements, capacitats, habilitats i estratègies relacionades amb la lectura i l'escriptura i amb l'aprenentatge dels continguts de les àrees no lingüístiques. Tot aquest repertori, una vegada après en una de les llengües, ja està disponible per a ser reprès i reutilitzat en les altres. Hi ha una transferència de coneixements, Això explica que hi haja persones políglotes, capaces de parlar moltes llengües i d'aprendre-les en relativament poc temps.

10. L'ensenyament en valencià no resta competència lingüística en castellà

Mentre s'aprèn i s'usa el valencià com a llengua d'instrucció, també s'aprèn una part molt important —la més exigent cognitivament— de la competència en castellà, perquè aquesta és una llengua omnipresent en el medi i l'alumne es troba immers en el seu ús on també l'aprèn de manera real i, més enllà de l'escola troba innumerables ocasions en què la comunicació social, mediàtica i institucional el pressionarà per a fer-la servir. Una pressió que actuarà escasses vegades en favor del valencià.

11. Els alumnes nouvinguts convé que cursen el PPEV

A aquests alumnes se'ls ha de facilitar l'accés al valencià, a través del suport del voluntariat lingüístic, on pares, mares i alumnat poden participar. Salvats els primers moments, els alumnes, fills d'immigrants, podran aprendre a l'escola valenciana les dues llengües gairebé al mateix temps, preservar la seua primera i estar en condicions d'aprendre'n una altra. Això sí, mestres i companys han de ser molt respectuosos amb la llengua i cultura originària d'aquests.

12. Implicació de les famílies en les activitats del centre

Les famílies valencianoparlants caldrà que s'impliquen i col·laboren en les activitats del centre fent tasques de voluntariat lingüístic i activitats d'aula,

de patí o extraescolars. Però també cal la implicació de les famílies nouvingudes que poden aportar un bagatge lingüístic i cultural interessant per a la intercomunicació i la seua integració a la comunitat d'acollida.

13. Les lleis no són suficients per a fer l'escola

Una cosa és aplicar una llei i l'altra aplicar-la amb una metodologia adequada segons el context i la situació que tinga cadascuna de les llengües curriculars en cada centre. El valencià ha de ser llengua vehicular; per tant, cal preveure una planificació gradual de l'anglès que no minve el valencià.

14. Per usar una llengua necessitem compartir un territori

A partir de Vigotsky, podem afirmar que l'herència biològica no és suficient per al nostre desenvolupament, sinó que cal la contribució del medi social per a un aprenentatge efectiu i potenciador de nous aprenentatges. L'aprenentatge es dona sempre dins d'un marc temporal i social d'una determinada cultura i qui mira d'esquena aquesta cultura, no sols no s'integra sinó que anul·la les possibilitats de nous aprenentatges.

15. Una llengua minoritzada necessita la fidelitat lingüística dels parlants

La fidelitat lingüística implica que els parlant d'una llengua en el territori que li és propi l'usen en totes les situacions comunicatives de la vida quotidiana (família, amics, escola, treball, lleure...). Quan els parlants valencians mantenen la comunicació en la seua llengua sense canviar al castellà, comuniquen actituds positives, la més rellevant de les quals és que el valencià és apte per a comunicar-se amb tothom i en totes les situacions. Per això és important que la llengua de relació dels mestres i alumnes fora de l'aula siga aquesta. Només així crearem actituds positives, també cap a les altres llengües.

16. Una escola plurilingüe no es pot bastir sobre els pilars dels prejudicis lingüístics

L'educació ha de promoure l'equitat de totes les llengües i desemmascarar els prejudicis lingüístics, perquè no hi ha llengües fàcils ni difícils, suaus o aspres, que aprofiten per a tot o que no aprofiten per a res, regionals o internacionals. Les llengües són sistemes de comunicació preparats per a transmetre el pensament i la construcció de la cultura en comú i, com a tals, són igualment vàlides.

Difícilment podrem fer una escola plurilingüe si no arranquem de soca-rel els prejudicis que, intencionadament, s'han alimentat contra la nostra llengua.

17. La proposta de PLC (Projecte Lingüístic de Centre) a l'Educació Infantil i Primària

Aquesta proposta és fonamenta en l'ordenament legal. En concret, en la Llei d'Ús i Ensenyament del valencià, la Llei d'Ordenació General del Sistema Educatiu i el Decret de Plurilingüisme. Cada centre ha de concretar el seu model educatiu d'acord amb el programa d'educació plurilingüe que hi aplique. El programa que des de les UEMs recomanem com a òptim és el PPEV, perquè el valencià és la condició idònia per assolir la competència plurilingüe.

18. Una proposta plurilingüe viable

L'escola ha de crear contextos additius afavoridors de la llengua pròpia i de la llengua estrangera. El valencià s'ha d'incorporar des dels inicis de l'escolarització amb metodologies d'immersió lingüística. La incorporació de l'anglès, amb la metodologia adequada, serà primerenca i progressiva. Caldria una reducció quantitativa de la llengua dominant (castellà) en la presència curricular inicial, tot ajornant el seu tractament intensiu als últims cursos de primària i de secundària.

Conclusions

És aconsellable, en cada cas, proposar-se objectius raonables; obtenir recursos; tenir autonomia per desenvolupar projectes plurilingües de centre; comptar amb el suport de l'administració, la col·laboració de les famílies i l'assessorament de la comunitat educativa.

És necessari aconseguir que la nostra llengua esdevinga, en un context progressivament multicultural, la llengua de comunicació i cohesió dels xiquets i xiquetes valencians, tenint en consideració el marc més ampli del nostre àmbit lingüístic.

Cal formar joves amb competències lingüístiques diversificades, preparats per a la comunicació i la convivència intercultural i democràtica.

Marca't un PUNT

**Matricula en valencià,
Matricula en qualitat**

Organitza:

**escola
valenciana
FEDERACIÓ
D'ASSOCIACIONS
PER LA LLENGUA**

Patrocina:

ACADÈMIA
VALENCIANA
DE LA
LLENGUA

Col·laboren:

uem
Universitat de València
Unitat
d'Educació
Multilingüe

unitat per a
l'educació
multilingüe

UNIVERSITAT
D' VALÈNCIA

Universitat
d'Alacant

UNIVERSITAT
JAUME·I

UNIVERSITAT
Miguel
Hernández

Les universitats públiques valencianes recomanen la matriculació en valencià: